

Femida.ua

№2/2020

**«ШЛЮБ» БЕЗ
ЗОБОВ'ЯЗАНЬ**

**ПРАВОВІ
ВИКЛИКИ
БІОХАКІНГУ**

**БУЛО ВАШЕ —
СТАЛО ДЕРЖАВНЕ**

ОЛЬГА ДРАЧЕВСЬКА

**„ ДЕРЖАВНІ КОМПАНІЇ ПОТРЕБУЮТЬ
ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ ВІД ДЕРЖАВНИХ
ОРГАНІВ ЩЕ БІЛЬШЕ, НІЖ ЦЬОГО
ПОТРЕБУЄ ПРИВАТНИЙ БІЗНЕС. ”**

СЛОВО РЕДАКТОРА

Кожен новий закон суспільство сприймає не лише як сукупність норм та правил, а й розглядає його крізь призму особистості автора (авторів) даної законодавчої ініціативи. А тому слабка публічна позиція законодворця, невміння кваліфіковано пояснити сильні сторони та доцільність закону дає змогу опонентам вирвати з контексту певні норми і видати людям черговий політичний фільм жахів – такий, що повністю нівелюватиме ідею закону, якою б корисною вона не була.

І така практика поширена не лише у сфері законотворчості. Що в такій ситуації залишається бізнесу? Шукати висококваліфікованих юристів, які допоможуть перекладати закони та правила із мови юридичної на просту, та які зможуть пояснити, як чергові новації впливатимуть на бізнес-процеси. Саме такі фахівці підготували ґрунтовні та цікаві статті у черговий номер журналу «Femida.ua».

*З повагою,
головний редактор
Олена Ходос*

ІНТЕРВ'Ю

ОЛЬГА ДРАЧЕВСЬКА: «ДЕРЖАВНІ КОМПАНІЇ ПОТРЕБУЮТЬ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ ЩЕ БІЛЬШЕ, НІЖ ПРИВАТНИЙ БІЗНЕС»

СІМ'Я

«ШЛЮБ» БЕЗ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

ПРОЦЕС

БУЛО ВАШЕ – СТАЛО ДЕРЖАВНЕ, АБО ЯК ПРОКУРАТУРА РАХУЄ СТРОКИ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

7 ВИДІВ ТРУДОВИХ ДОГОВОРІВ: ЧОГО ОЧІКУВАТИ?

ПЕРСОНАЛЬНІ ДАНІ

БІОХАКІНГ. ПРАВОВІ ВИКЛИКИ

СУДОВА ВЛАДА

23

ЗВІЛЬНЕННЯ СУДДІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТОМ НЕГАТИВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ. ЧИ ВІДПОВІДАЄ ТАКА ПРОЦЕДУРА КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ?

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

30

STOP FAKE! ЯК УРЯДОВИЙ ЗАКОНОПРОЕКТ ПРОПОНУЄ БОРОТИСЯ З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ

РЕПОРТАЖ

34

UKRAINIAN LEGAL LAND FORUM

Засновник та видавець:

ТОВ БСВ Профменеджмент

Автор ідеї:

Надія Вороницька-Гайдак

Головний редактор:

Олена Ходос

Літературний редактор: Юлія Шешуряк

Дизайн та верстка: Інна Вінченко

Наклад: 1000 примірників.

Періодичність виходу 6 разів на рік.

Сфера розповсюдження:

загальнодержавна, зарубіжна.

Адреса редакції: 02072, м. Київ,

вул. Бориса Гмирі ½, оф. 141

З питань співпраці, розміщення реклами

та розповсюдження звертайтеся:

тел. (044) 568-00-77

e-mail: office@femida.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: КВ № 18044-6894 Р. Видається з 2010 року.

Передрук матеріалів можливий лише за наявності письмової згоди редакції. Думка редакції може не збігатись з думками авторів.

Відповідальність за зміст реклами несуть рекламодавці.

«ШЛЮБ» БЕЗ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Катерина Власюк

Адвокат, керівник АБ «Сімейний адвокат Катерина Власюк», голова комітету з сімейного права Асоціації адвокатів України

Тенденції останніх років свідчать, що все менше пар реєструють свій шлюб. Пояснень цьому явищу декілька. Ми все більше цінуємо свободу. Люди, які пережили розлучення, вважають, що штамп в паспорті – не головне. Хтось думає, що так простіше будувати стосунки, адже в будь-який момент можна піти без ускладнень і додаткових процедур.

Але що приховує айсберг під назвою «цивільний шлюб»? До речі, якщо оперувати юридичними термінами, то цивільний шлюб – це саме звичний усім шлюб із реєстрацією. А те, що в побуті звикли іменувати цивільним шлюбом, юристи назива-

ють спільним проживанням сім'єю без реєстрації шлюбу.

Як адвокат, який спеціалізується на сімейному праві, я зустрічала не так багато пар, які розійшлися без конфліктів. Адже, якщо у нас взаєморозуміння, довіра та любов, то ми не розходимося, а бережемо наші стосунки. Інколи мені кажуть, мовляв, «ми розійшлися і залишились друзями»... Однак, рішення про розрив стосунків у парі все одно приймає хтось першим.

При розставанні бувають різні ситуації: іноді парам вдається самостійно домовитись з усіх питань, інколи в цьому їм допомагають адвокати чи посередники, або й навіть суд.

Що ж краще – жити без «штампу в паспорті» чи з ним? Безумовно, шлюб варто зареєструвати. Так надійніше і більше гарантій «на виході», якщо стосунки завершаться.

Наприклад, якщо у зареєстрованому шлюбі ви купували майно, то воно у 90 % випадків буде ділитись навпіл, адже належить обом сторонам. Таким чином, на протигагу думці, що штамп нічого не гарантує, в даному випадку він вас захистить. Натомість, у «цивільному шлюбі» пара, по суті, вважається сторонніми людьми, навіть якщо у неї є діти, і лише через суд можна довести протилежне.

Хоча, є ще один варіант, який забезпечить вам спокійний подружній сон. Про нього поговоримо далі.

ЛЮБОВ І ДОГОВІР

Перш за все, хочу запевнити, що особисто я – за любов, шлюб і гармонійні стосунки. Але, досліджуючи щорічну статистику, варто зазначити, що кількість зареєстрованих в Україні шлюбів падає, а розлучень – зростає. Мабуть, і у вашому оточенні достатньо пар, які пережили розлучення чи розставання, і всі ці історії є болючими та травмуючими. Всі, без виключення, мої довірителі кажуть про те, що ніколи не думали про розлучення чи розставання, розраховували, що ці стосунки на все життя... А потім ставали заручниками своєї наївності.

Звісно, ця стаття не про те, як підготуватись до розставання, а

лише про те, як усвідомлюючи свої права та ризики, приймати правильні рішення та захищати себе, навіть перебуваючи у стосунках. Як практик в шлюбнорозлучних процесах, я точно не вірю в те, що можна «наврочити» розлучення, якщо подбати про захист своїх прав у стосунках. Навпаки, часто стосунки покращуються, коли сторони заздалегідь порозумілись щодо питань майна та дітей.

Я бачила багато сліз жінок, які по 20 років проживали разом з чоловіком, виховували спільних дітей, а коли настала «криза» – сподівались на порядність іншого і поділ майна навпіл. Проте, на превеликий жаль, через свою «злочинну недбалість» залишались фактично без нічого. Їм здавалось, що все відбудеться саме по собі. Але так не буває.

Отже, повертаємось до варіанту, який вас точно захистить.

Якщо ви категорично не бажаєте реєструвати шлюб – можете укласти договір як особи, які спільно проживають разом без реєстрації шлюбу. Такий договір нотаріально посвідчується, є аналогом шлюбного договору і у ньому можна врегулювати питання майна, боргів та позик, бізнесу, виховання дітей та сплати аліментів.

По суті, в цьому договорі можна прописати всі питання, які доведеться вирішувати, якщо ви захочете розійтись. Тобто, у вас буде підготовлена дорожня карта дій, без судів, адже спірні питання вже врегульовано.

Можливо, сьогодні ви не плануєте купувати майно, створювати бізнес чи народжувати дітей, але коли це відбудеться, ви навряд чи підете укладати такий договір. Тому краще подбати про це наперед.

ВАЖЛИВІ НЮАНСИ

У вищевказаному договорі варто прописати час, з якого ви спільно домовились, що проживаєте разом сім'єю. Це вкрай важлива дата!

Саме щодо неї зазвичай є найбільші суперечки при розставанні.

Також вкажіть у договорі, що майно, яке оформлене на одного із пари, залишиться йому після розставання тощо. Такі нюанси допоможуть вам уникнути майнового спору в майбутньому.

Наприклад, ви і ваша друга половинка до початку спільного проживання вже мали дітей і майно, але, припустимо, наступила раптова смерть одного з пари. Тобто, до цього трагічного моменту ви вже придбали разом про спільні кошти, майно, але ви не знаходились у зареєстрованому шлюбі і немає заповіту, де ви вказані спадкоємцем.

Я не просто так звернула вашу увагу на наявність інших дітей та раніше набутого майна, адже це є суттєвим питанням. У випадку смерті одного з пари це майно відійде спадкоємцям першої черги (батьки і діти, які є в померлого). Вам, в свою чергу, доведеться витратити сили, нерви і кошти, щоб через суд примусово включити себе до черги спадкоємців, і при цьому доводити, що ви реально проживали з померлим сім'єю. Якщо все добре складеться – ви отримаєте частку, але в будь-якому випадку, вона буде меншою, ніж та, яку ви б могли отримати за наявності договору.

Також у договорі можна прописати положення про спільних (і не тільки) дітей, умови їх утримання і проживання, забезпечити їх майном чи витратами на освіту. І навіть прописати виплату аліментів одному із пари в разі втрати працездатності, виходу на пенсію тощо.

То невсе все перелічене не варте уваги? Адже саме ці питання піднімаються, коли в пари «щось пішло не так».

Варто пам'ятати: якщо під час спільного проживання вас обмежували в витратах, не робили подарунків і не дбали про вас – швидше за все, цього не відбудеться і тоді, коли ви розриваєте стосунки.

Такі договори особливо вигідні людям бізнесу, при чому не лише чоловікам, а й жінкам, які створили успішні компанії та часто утримують родини. Такі жінки можуть ставати жертвами альфонсів, які за кілька років «кохання» отримують на рівному місці щедрі відступні. Тому варто захистити себе на старті стосунків.

ЧОМУ КРАЩЕ ОБІЙТИСЯ БЕЗ СУДУ

«Якщо ми проживали сім'єю, то я без проблем отримаю 50%» – це лише міф!

Дуже часто після розставання розпочинаються справжні війни за майно, дітей, гроші. Розрахуєте на справедливий суд? Але кожен розуміє справедливість по-своєму. Рішення суду зазвичай не влаштовує обидві сторони спору.

Важливо на початку з'ясувати, чи ваша друга половинка була у зареєстрованому шлюбі в момент, коли ви почали проживати разом. Бо якщо так, то до моменту офіційного розлучення вашого партнера з колишнім ваше проживання суд не прирівняє до «цивільного шлюбу», оскільки у нас заборонено багатоженство.

Безліч нюансів і щодо дітей. Так, щоб стягнути аліменти, не потрібно встановлювати факт спільного проживання. Ці процедури стандартні і такі ж, як для одружених чи розлучених пар. Якщо ж вам потрібно встановити батьківство після розставання, то це окрема процедура.

У випадку, якщо ви хочете поділити нажите майно, яке зареєстроване не на вас, але куплене за час спільного проживання, – тоді вам дорога до суду.

Першою позовною вимогою буде встановлення факту проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу, а саме конкретних дат початку і завершення такого проживання. А далі починається досить принизлива процедура – фотодокази, що ви були разом; покази свідків – друзів, родичів, кумів, сусідів; чеки, платіжки, і все що завгодно, що може довести, що ви не тільки зустрічались та інколи ночували разом, а й вели спільне господарство як «справжня родина».

Дуже часто позиція іншої сторони, яка не бажає ділити «спільно» нажите, наступна: «Так, визнаю, зустрічались, але сім'ї не було. Ми просто подорожували, трохи жили разом, але родиною це назвати не можна». Ви навіть не уявляєте, як складно це витримати жінкам, які довгі роки жили з чоловіком родиною і думали, що вони сім'я...

У ДОГОВОРІ МОЖНА ПРОПИСАТИ ВСІ ПИТАННЯ, ЯКІ ДОВЕДЕТЬСЯ ВИРІШУВАТИ, ЯКЩО ВИ ЗАХОЧЕТЕ РОЗІЙТИСЯ. ТОБТО, У ВАС БУДЕ ПІДГОТОВЛЕНА ДОРОЖНЯ КАРТА ДІЙ, БЕЗ СУДІВ, АДЖЕ СПІРНІ ПИТАННЯ ВЖЕ ВРЕГУЛЬОВАНО.

Окрім того, що доведеться довести факт спільного проживання, потрібно буде довести і те, що ви брали участь у придбанні майна. І майте на увазі: якщо в рамках позову ви не накладете арешт на майно, яке ви хочете поділити, то продати його без вашої згоди до винесення рішення суду вашому опоненту буде дуже просто. В результаті ви можете залишитись у ситуації «немає майна – немає поділу».

Вирішити питання компенсації ремонту у квартирі, в яку ви в'їхали, і яка задовго до вас була придбана вашою другою половинкою, майже неможливо. Рідко хто зберігає всі чеки, які, до того ж, мають бути оформлені на певне ім'я. Інколи буває так, що жінка переїздить до чоловіка, вкладає свої чи спільні кошти в ремонт його квартири, яка виростає у вартості, але через погіршення стосунків жінка звідти йде. Звісно, забрати меблі чи сантехніку в такій ситуації не вдається, і тоді ця жінка з болем у серці розуміє, як же вона не вірно інвестувала кошти.

«ЯКЩО МИ ПРОЖИВАЛИ СІМ'ЄЮ, ТО Я БЕЗ ПРОБЛЕМ ОТРИМАЮ 50%» – ЦЕ ЛИШЕ МІФ! ДУЖЕ ЧАСТО ПІСЛЯ РОЗСТАВАННЯ РОЗПОЧИНАЮТЬСЯ СПРАВЖНІ ВІЙНИ ЗА МАЙНО, ДІТЕЙ, ГРОШІ.

Отже, якщо ви не у шлюбі, то не варто робити ризиковані інвестиції в те, що навряд чи вам залишиться. А якщо ви це робите – захищайтеся договорами, розписками та іншими документами.

Чи можна себе захистити без реєстрації шлюбу і без вищевказаного договору? Так – оформляти все, що купуєте, порівну на вас обох. Тоді,

принаймні, на виході з таких стосунків ви будете мати майно, на яке точно зможете розраховувати, не доходячи до суду.

Реєструвати шлюб чи ні – вибір кожної пари, але необхідно відповідально ставитися до себе та своїх прав, щоб потім не доводилось йти сімейною війною на ще вчора коханого чи кохану. **LE**

БУЛО ВАШЕ – СТАЛО ДЕРЖАВНЕ, АБО ЯК ПРОКУРАТУРА РАХУЄ СТРОКИ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

”

**ЧОМУ ОБІЦЯНОГО ЧЕКАЮТЬ САМЕ ТРИ РОКИ?
БО СТІЛЬКИ СТАНОВИТЬ СТРОК ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ!**

(народна мудрість)

”

Олександр Гайдак
Адвокат, старший партнер
Femida Legal Association

На фоні активізації спроб парламенту розблокувати ринок землі в Україні та в умовах вічної боротьби з корупцією у вищих ешелонах влади (хоча, за твердженням колишнього Прем'єр-міністра, саме на топ-рівні її вже подолано), все частіше постає питання правомірності набуття права власності на земельні ділянки громадянами та суб'єктами господарювання.

Сьогодні часто з'являються позови прокуратури в інтересах держави або органів місцевого самоврядування, державних підприємств про витребування у громадян земельних ділянок із «незаконного» володіння та повернення у власність держави чи територіальної громади. Такі позови подавалися і раніше, що дало змогу судам напрацювати певну практику. Однак, ще залишаються питання, які не мають остаточної відповіді, а наявні рішення судів створюють певну невизначеність з цього приводу.

Одним з таких питань є застосування строків позовної давності. Але про все по порядку.

ВИЗНАЧАЄМО ПОНЯТТЯ

Спочатку слід визначитись з тим, що таке позовна давність, як її обраховують і чи можливе її застосування до вказаних правовідносин. Цьому питанню присвячена ціла глава 19 Цивільного кодексу України.

У статті 256 ЦК України визначено поняття позовної давності як «строк, у межах якого особа може

звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу». Відповідно до положень статті 257 ЦК України загальна позовна давність встановлюється тривалістю у 3 роки.

В свою чергу, стаття 258 ЦК України встановлює спеціальні строки позовної давності щодо певних правовідносин. Позовна давність в 1 рік застосовується, зокрема, до вимог:

- 1) про стягнення неустойки (штрафу, пені);
- 2) про спростування недостовірної інформації, поміщеної у засобах масової інформації (у цьому разі позовна давність обчислюється від дня поміщення цих відомостей у ЗМІ або від дня, коли особа довідалася чи могла довідатися про ці відомості);
- 3) про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності (стаття 362 ЦК України);
- 4) у зв'язку з недоліками проданого товару (стаття 681 ЦК України);
- 5) про розірвання договору дарування (стаття 728 ЦК України);
- 6) у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти (стаття 925 ЦК України);
- 7) про оскарження дій виконавця заповіту (стаття 1293 ЦК України);
- 8) про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства.

Позовна давність у 4 роки застосовується за вимогами про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Також слід знати, що сторони можуть за домовленістю збільшити строк позовної давності шляхом укладення відповідного договору у письмовій формі.

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Тепер давайте розберемось, коли ж починається обчислення строку позовної давності і як його рахувати. Відповідно до положень статті 261 ЦК України, перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Перебіг позовної давності за вимогами про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства, починається від дня припинення насильства, а за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину – від дня, коли почалося його виконання. У разі порушення цивільного права або інтересу неповнолітньої особи позовна давність починається від дня досягнення нею повноліття. За зобов'язаннями з визначеним строком виконання перебіг позовної давності починається зі спливом строку виконання.

За зобов'язаннями, строк виконання яких не визначений або визначений моментом вимоги, перебіг позовної давності починається від дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про вико-

1. ЩОДО ПРАВОВІДНОСИН ВИТРЕБУВАННЯ МАЙНА З ЧУЖОГО НЕЗАКОННОГО ВОЛОДІННЯ, ЯКЩО ПОЗОВ ПОДАНИЙ ПРОКУРОРОМ В ІНТЕРЕСАХ ДЕРЖАВИ, ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ЗАГАЛЬНИЙ СТРОК ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ.

2. СТРОК ПОЧИНАЄТЬСЯ ВІД ДНЯ, КОЛИ ОСОБА (САМЕ ОСОБА, А НЕ ПРОКУРОР) ДІЗНАЛАСЯ АБО ПОВИННА БУЛА ДІЗНАТИСЯ ПРО ПОРУШЕННЯ СВОГО ПРАВА.

нання зобов'язання. Якщо боржникові надається пільговий строк для виконання такої вимоги, перебіг позовної давності починається зі спливом цього строку.

За регресними зобов'язаннями перебіг позовної давності починається від дня виконання основного зобов'язання. Перебіг позовної давності за вимогами про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави починається від дня набуття оспорюваних активів відповідачем.

Виятки з правил, встановлених частинами першою та другою статті 261 ЦК України, можуть бути встановлені законом.

ТРУДНОЩІ ПІДРАХУНКУ

І от тепер починається найцікавіше – як рахувати вказані строки на практиці.

В постанові Касаційного цивільного суду у справі № 372/4972/14-ц

від 18 вересня 2019 року говориться: «Позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу (стаття 256 ЦК України). Отже, позовна давність є строком для подання позову як безпосередньо суб'єктом, право якого порушене (зокрема і державою, що наділила для виконання відповідних функцій у спірних правовідносинах певний орган державної влади, який може звернутися до суду), так і прокурором, уповноваженим законом звертатися до суду з позовом в інтересах держави як носія порушеного права, від імені якої здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах може певний її орган.

На віндикаційні позови держави в особі органів державної влади поширюється загальна позовна давність (пункт 60 постанови Великої Палати Верховного Суду від 17 жовтня 2018 року у справі № 362/44/17).

Загальна позовна давність встановлюється тривалістю у три роки (стаття 257 ЦК України).

Перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила (частина перша статті 261 ЦК України).

В разі подання позову суб'єктом, право якого порушене, і в разі подання позову в інтересах держави прокурором, перебіг позовної давності за загальним правилом починається від дня, коли про порушення права або про особу, яка його порушила, довідався або міг довідатися суб'єкт, право якого порушене, зокрема, держава в особі органу, уповноваженого нею виконувати відповідні функції у спірних правовідносинах.

Перебіг позовної давності починається від дня, коли про порушення права держави або про особу, яка його порушила, довідався або міг довідатися прокурор, лише у таких випадках: 1) якщо він довідався чи міг довідатися про таке порушення або про вказану особу раніше, ніж держава в особі органу, уповноваженого нею здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах; 2) якщо держава не наділила зазначеними функціями жодний орган (пункти 46, 48, 65-66 постанови Великої Палати Верховного Суду від 17 жовтня 2018 року у справі № 362/44/17)».

Отже, у вказаній постанові суд чітко надав відповіді на ті питання, які піднімалися на початку статті:

1. Щодо правовідносин витребування майна з чужого незаконного володіння, якщо позов поданий прокурором в інтересах держави, застосовується загальний строк позовної давності.
2. Строк починається від дня, коли особи (сама особа, а не прокурор) дізналася або повинна була дізнатися про порушення свого права.

Разом з тим, дуже часто трапляються випадки, коли строк позовної давності вже давно минув, адже право власності на землю підлягає обов'язковій державній реєстрації (саме держава веде відповідний реєстр та реєструє там права осіб на вказане нерухоме майно). Однак, про порушення права держави під час реєстрації відповідний орган (наприклад, у наведеному рішенні суду – Кабінет Міністрів України) дізнався лише з моменту подання позову прокурором.

Таким чином, держава часто «продовжує» собі строк позовної давності...

З постанову суду: «Вирішуючи питання про застосування наслідків впливу позовної давності суди дійшли висновків, що перебіг позовної давності за вимогами прокурора почався у 2008 році, про що свідчать протести прокурора на оскаржувані розпорядження державних адміністрацій; державі, на захист інтересів якої пред'явлено позов, в особі її уповноважених органів стало відомо про можливе порушення її прав чи інтересів у 2004, 2008, 2009 роках відповідно з моменту прийняття оскаржуваних розпоряджень Обухівської районної та Київської обласної державних адміністрацій та вчинення інших дій за участю уповноважених органів держави; Державному комітету України по земельних ресурсах, органи якого погоджували документацію із землеустрою та здійснювали реєстрацію державних актів про передачу земельних ділянок у власність громадян стало відомо від часу самої приватизації земельних ділянок; 19 серпня 2009 року Кабінетом Міністрів України видано розпорядження, яким Урядовій комісії було доручено у місячний строк провести перевірку законності передачі у власність громадянам земельних ділянок державної власності на підставі розпорядження Обухівської районної державної адміністрації Київ-

ської області від 28 серпня 2008 року № 1365, що беззаперечно свідчить, що Кабінету Міністрів України було достеменно відомо щонайменше у 2009 році про обставини вибуття спірних земельних ділянок із державної власності. 28 жовтня 2008 року державне підприємство «Київське лісове господарство» виписало рахунок-фактуру, на підставі якого надалі прийняло від відповідача оплату відшкодування збитків за вилучення ділянки держлісфонду, аналогічні платежі згідно листа цього ж підприємства були прийняті від інших 29-ти відповідачів, що вказує на те, що цей позивач був обізнаний із обставинами, які покладені в основу позову щонайменше із вказаного часу».

Разом з тим, суд пішов далі у захисті прав держави: «Але для правильного застосування частини першої статті 261 ЦК України при визначенні початку перебігу позовної давності має значення не тільки безпосередня обізнаність особи про порушення її прав, а й об'єктивна можливість цієї особи знати про обставини порушення її прав».

Тобто, у цій справі суд зробив висновок про те, що початок перебігу позовної давності може «розтягнутися» у часі з моменту, коли особа дізналася про порушення свого права, якщо вона не знає про обставини, за яких відбулося вказане порушення.

Крім того, дуже часто у таких справах відповідачів декілька, оскільки зазвичай виділяється одна велика земельна ділянка, потім вона розділяється на декілька менших, по них змінюється цільове призначення і потім вони продаються третім особам, які і стають відповідачами у справі. Тож слід звернути увагу на те, що застосування строків позовної давності у суді можливо лише за заявою заінтересованої особи. У випадку з кількома відповідачами такі заяви потрібно подавати всім відповідачам.

В постанові Великої Палати Верховного Суду від 14 листопада 2018 року у справі № 183/1617/16 (провадження № 14-208цс18) зроблено висновок, що «позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення ним рішення. Сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові (частини третя та четверта статті 267 ЦК України). З огляду на це у спорі з декількома належними відповідачами, в яких немає солідарного обов'язку (до яких не звернута солідарна вимога), один з них може заявити суду про застосування позовної давності тільки щодо тих вимог, які звернуті до нього, а не до інших відповідачів. Останні не позбавлені, зокрема, прав визнати ті вимоги, які позивач ставить до них, чи заявити про застосування до цих вимог позовної давності. Для застосування позовної давності за заявою сторони у спорі суд має дослідити питання її перебігу окремо за кожною звернутою до цієї сторони позовною вимогою, і залежно від установленого дійти висновку про те, чи спливла позовна давність до відповідних вимог (пункти 137, 139-140)».

У згаданій справі та цитованій у статті постанові КЦС суд дійшов висновку про передчасність висновків суду апеляційної інстанції щодо впливу строку позовної давності і направив справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції. Сама справа слухається судами з 2014 року. Це може свідчити про актуальність вказаної проблематики, оскільки питання позовної давності було «каменем спотикання» у даній справі весь цей час.

Отже, іноді навіть доведеність моменту, з якого держава дізналася про порушення свого права, не є остаточною підставою для відмови прокурору в позові. Але коли такі позови подають громадяни, суди чомусь доволі швидко застосовують позовну давність як підставу для відмови у задоволенні позову. **FB**

ВИКЛИКИ, З ЯКИМИ ЗІШТОВХУЮТЬСЯ УКРАЇНСЬКІ ЮРИСТИ,
ВРАХОВУЮЧИ НЕСТАБІЛЬНІСТЬ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ, ВИМАГАЮТЬ
НЕ ЛИШЕ ДОСКОНАЛОГО ЗНАННЯ ЗАКОНІВ, А Й ЗАЛІЗНОЇ ЛОГІКИ,
І НАЙГОЛОВНІШЕ – ПОШУКУ НЕСТАНДАРТНИХ РІШЕНЬ. ОЛЬГА
ДРАЧЕВСЬКА – АДВОКАТ, ЗАСНОВНИК ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ
«ІНКОЛАНС», РАДНИК З ЮРИДИЧНИХ ПИТАНЬ ПЕРШОГО ВІЦЕ-
ПРЕЗИДЕНТА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ, ЧЛЕН
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БІЗНЕС АСОЦІАЦІЇ, ВМІЄ ГОВОРИТИ З БІЗНЕСОМ НЕ
СУХИМИ СТАТТЯМИ ЗАКОНУ, А КОНКРЕТНИМИ ПОРАДАМИ І ПРАКТИЧ-
НИМИ КОНСУЛЬТАЦІЯМИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ПИТАНЬ.

– Ольго, Ваша юридична компанія представляє український бізнес в міжнародних судах. За якими критеріями можна оцінити правників, як визначити їх компетенцію в такого роду справах?

– Юридична компанія «ІНКОЛАНС» надає послуги своїм клієнтам як на території України, так і за її межами. Багаторічний досвід та постійна міжнародна судова практика дають змогу з честю відстоювати інтереси клієнтів в міжнародних судах усіх рівнів та юрисдикцій.

Авжеж, досить чутливим для нас є питання пошуку відповідних кваліфікованих спеціалістів, які б мали досвід роботи в міжнародних компаніях та практику представлення інтересів бізнесу в міжнародних судах та юрисдикціях. Володіння іноземними мовами має бути досконалим – англійська, французька, іспанська... Ще одним із критеріїв, який може свідчити про компетентність юриста-міжнародника, є відображення його реальної практики у вирішенні тих чи інших кейсів. Лише в су-

купності, отримавши максимально позитивний бекграунд, ми можемо сподіватися на отримання фахового спеціаліста, який зможе відстоювати інтереси клієнтів ЮК «ІНКОЛАНС» на найвищому юридичному рівні.

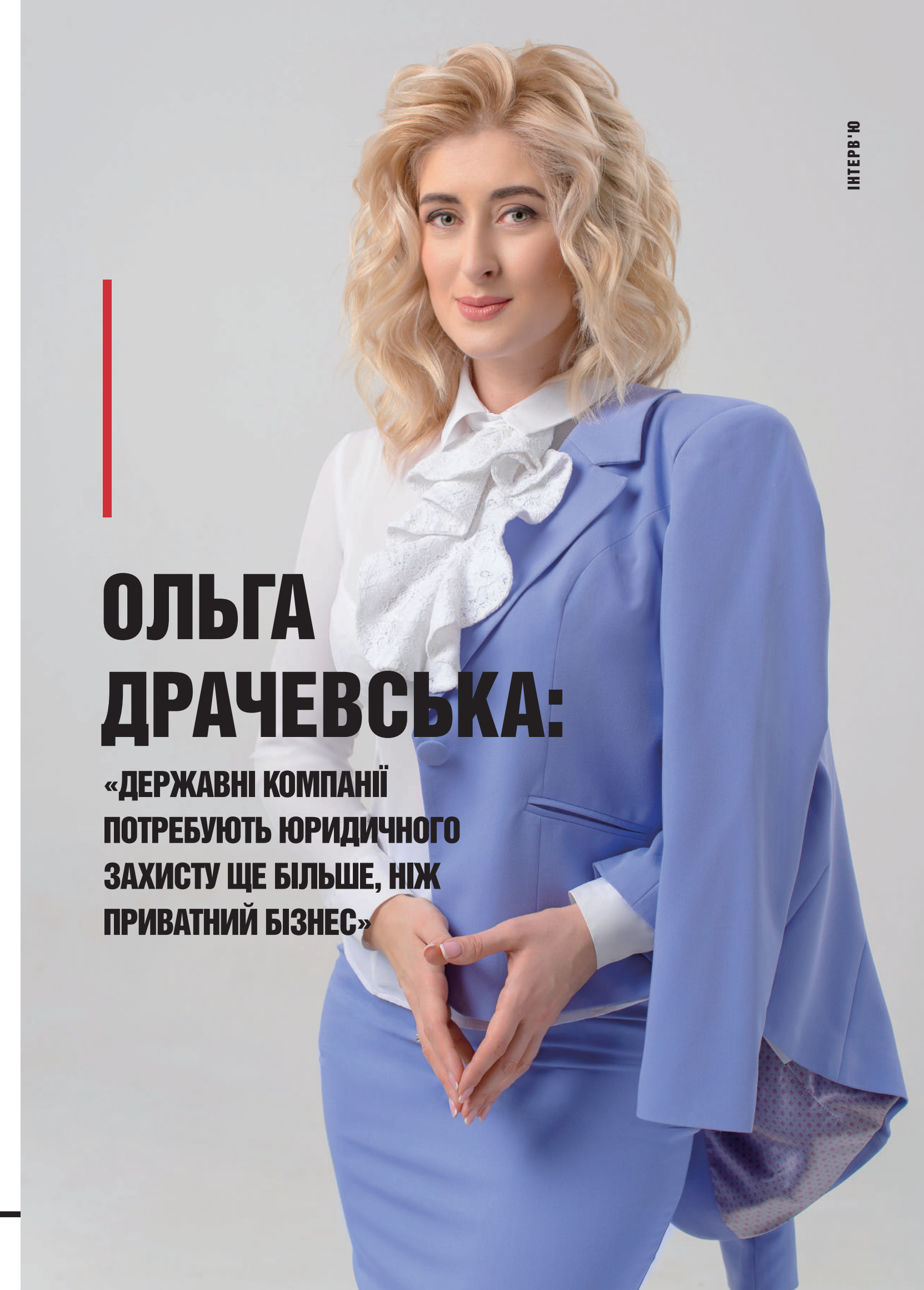
– Вираз «маски-шоу» міцно увійшов в український бізнес-лексикон. Чи змінились засоби перевірок підприємств зі зміною керівництва країни?

– Дійсно, термін «маски-шоу» досить давно знайомий вітчизняним компаніям. Правоохоронні органи роками вдираються до офісних приміщень, складів, а також житлових приміщень – під виглядом боротьби із злочинністю. Незаконно вилучаються комп'ютери, сервери, устаткування та інші пристрої, які не несуть жодної загрози. Не застраховані навіть компанії з міжнародним капіталом. Щороку збитки, нанесені компаніям від незаконних дій правоохоронних органів, сягають сотень мільйонів доларів.

З метою захисту бізнесу від посягань з боку правоохоронних органів парламентом було прийнято закони

під умовною назвою «маски-шоу стоп». На жаль, перші два закони у 2017 та 2018 роках не призвели до покращення ситуації. Низка неточностей та прогалин дозволяли правоохоронним органам і надалі зловживати повноваженнями при здійсненні перевірок підприємств.

Для виправлення ситуації народними депутатами останнього скликання подано ще один законопроект № 2740, який має довершити два попередні закони, зробити перевірки більш відкритими та захистити інтереси бізнесу. Однією з новел є обмеження підстав для слідчих органів чи органів прокуратури на вилучення електронних пристроїв в якості речових доказів. Також даний законопроект уточнює такий вид речового доказу, як «пристрої для обробки, передавання та зберігання електронної інформації або їх складових», адже саме через недовершеність тлумачення даного поняття правоохоронні органи мали можливість зловживати правами при вирішенні питання щодо вилучення такого пристрою.

A professional portrait of Olga Drachevska, a woman with blonde wavy hair, wearing a blue suit and a white lace scarf. She is looking directly at the camera with a slight smile. A vertical red line is positioned to the left of the text.

ОЛЬГА ДРАЧЕВСЬКА:

**«ДЕРЖАВНІ КОМПАНІЇ
ПОТРЕБУЮТЬ ЮРИДИЧНОГО
ЗАХИСТУ ЩЕ БІЛЬШЕ, НІЖ
ПРИВАТНИЙ БІЗНЕС»**

Ще однією особливістю законопроекту є те, що для вилучення електронних носіїв слідство зобов'язано надати аргументи, як саме може бути заподіяна шкода кримінальному провадженню у разі, якщо зазначений пристрій не буде вилучено. В інших випадках слідство не може вилучати техніку, особливо якщо предметом кримінального провадження є інформація, яка знаходиться на даних пристроях. Для цього слідству надається можливість отримати копії документів з носіїв електронних пристроїв, без подальшого вилучення таких пристроїв. Такій підхід є більш гуманним, оскільки, з практики, слідчими органами вилучаються усі електронні носії, які мали те чи інше відношення до кримінального провадження, проте предметом злочину була лише інформація на таких носіях. Завдяки таким змінам у слідства не буде потреби виносити комп'ютери, сервери, телефони та інші пристрої компанії, тим самим перешкоджаючи її діяльності. Особливо це стосується ІТ-компаній, які працюють з інформацією завдяки електронним пристроям, та не завжди мають пряме відношення до кримінального провадження.

Також позитивним моментом даного законопроекту є внесення змін до Кримінального кодексу України

з метою встановлення відповідальності посадових осіб слідчих органів та органів прокуратури за порушення відповідних вимог Кримінального процесуального кодексу, адже саме безкарність слідчих органів дає їм змогу без остраху здійснювати тиск на бізнес, зокрема шляхом вилучення майна підприємства.

– Законопроекти щодо грального бізнесу ставлять на меті взяти під контроль обіг коштів і примусити власників компаній платити відповідні податки. На Вашу думку, яке оптимальне вирішення цього питання?

– З прийняттям Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні» з 2009 року заборонено проведення будь-яких азартних ігор. При цьому, заборона не поширюється на лотереї, які не вважаються азартною грою. Саме під виглядом лотерей і діють нелегальні казино та інші гральні заклади.

Можливо, я висловлю досить не популярну в суспільстві думку щодо легалізації грального бізнесу, проте вважаю, що в даному питанні слід бути більш цинічним та послідовним. Факт залишається фактом: нелегальні гральні заклади відкрито працюють на території України, під виглядом «лотерей» ви можете їх побачити у найбільш людних місцях

населених пунктів. Правоохоронні органи закривають очі на діяльність таких закладів, а держава позбавлена можливості регулювати їх діяльність без правової бази. Мільярди гривень залишаються в тіні, не сплачуються податки та обов'язкові збори.

Слід звернути увагу і на те, що незахищеними є також споживачі відповідних гральних послуг, адже організатори незаконних закладів юридично не мають жодних зобов'язань ані перед державою, ані перед власними клієнтами.

Саме тому я позитивно ставлюся до прийняття за основу законопроекту про державне регулювання діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор. Даний законопроект передбачає створення ефективної системи державного регулювання для боротьби з існуючою нелегальною системою грального бізнесу.

По-перше, передбачається запровадження системи ліцензування діяльності у сфері азартних ігор – шляхом встановлення жорстких вимог до фінансового становища організаторів азартних ігор з метою забезпечення їх фінансової стабільності та гарантування виплат вигравшів, що також має захистити права та інтереси споживачів даних послуг.

По-друге, законопроект передбачає встановлення вкрай актуальної для суспільства вимоги щодо ідентифікації гравців: унеможливлення доступу до гральних закладів осіб, молодших 21 року. Важливим є запровадження спеціальних вимог щодо відповідності загальноприйнятим міжнародним стандартам грального обладнання та програмного забезпечення, які використовуються для проведення азартних ігор.

Разом зі встановленням більш суворої кримінальної та адміністративної відповідальності вказані зміни покладуть кінець незаконним гральним закладам, а держава отримає дієві інструменти регуляції даного напрямку та додаткові кошти до бюджету.

**ОДНИМ ІЗ КРИТЕРІЇВ, ЯКИЙ МОЖЕ
СВІДЧИТИ ПРО КОМПЕТЕНТНІСТЬ
ЮРИСТА-МІЖНАРОДНИКА, Є ВІДОБРА-
ЖЕННЯ ЙОГО РЕАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ У
ВИРІШЕННІ ТИХ ЧИ ІНШИХ КЕЙСІВ.**

– Якого плану юридична підтримка найбільш затребувана сьогодні в банківській сфері України? Які нововведення слід очікувати?

– У 2014—2016 роках банківський сектор вітчизняної економіки зазнав чи не найглибшої кризи за часи незалежності України. Станом на 1 січня 2014 року кількість банківських установ становила 180. У цей період ринок полишили 96 банків, а втрати від цього оцінюються приблизно в 1,5 трлн грн. Разом з тим, регулятор в особі Національного банку України під час скасування банківських ліцензій не завжди діяв в межах закону, про що свідчить судова практика.

Так, на сьогоднішній день відносно двадцяти двох банків, два з яких є нашими клієнтами та знаходяться в процесі ліквідації, були подані позови про оскарження рішень НБУ і Фонду про виведення цих банків з ринку. В десяти випадках суди вже прийняли рішення про відновлення діяльності банків та про скасування рішень про їх виведення з ринку. Зазначу, що дані рішення набули законної сили.

Одним із болючих питань для банківської системи є велика частка непрацюючих кредитів, саме тому найбільш затребуваною в банківській сфері є питання повернення наданих банком кредитних коштів. На початок 2019 року 52,8% кредитів у банках становили непрацюючі кредити. А отже, кожна друга кредитна справа є кейсом для юридичної допомоги банку.

Повернення кредитних коштів – досить складний та тривалий процес. Деякі судові справи можуть розглядатися роками. Тому фінансові установи звертаються до юридичних компаній, які можуть надати повний спектр юридичних послуг для захисту інтересів кредитора, адже не кожен банк має в своєму штаті таку кількість професійних юристів, які могли б задовольнити на 100% потреби банку щодо стягнення кредитних коштів.

В якості висновку зазначу, що банківський сектор потребує якісної

ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ ЗВЕРТАЮТЬСЯ ДО ЮРИДИЧНИХ КОМПАНІЙ, ЯКІ МОЖУТЬ НАДАТИ ПОВНИЙ СПЕКТР ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ КРЕДИТОРА, АДЖЕ НЕ КОЖЕН БАНК МАЄ В СВОЄМУ ШТАТІ ТАКУ КІЛЬКІСТЬ ПРОФЕСІЙНИХ ЮРИСТІВ, ЯКІ МОГЛИ Б ЗАДОВОЛЬНИТИ НА 100% ПОТРЕБИ БАНКУ ЩОДО СТЯГНЕННЯ КРЕДИТНИХ КОШТІВ.

юридичної допомоги, саме тому одним з основних напрямків діяльності юридичної компанії «ІНКОЛАНС» є успішний супровід інтересів банківського сектору в юридичній площині.

– Компанія «ІНКОЛАНС» представлена досить різноманітними спеціалізаціями. У чому переваги такої організації бізнесу?

– Юридична компанія «ІНКОЛАНС» відома успішною роботою не тільки в банківській сфері. Професійні навички, досвід та кваліфікований штат фахівців компанії дозволяє нам якісно представляти інтереси клієнтів у всіх можливих інстанціях, в усіх правових сферах. У наш час вже не достатньо бути професіоналом в одному напрямку. Клієнти стали більш вимогливими та бажають отримувати повний спектр юридичних послуг.

Можу навести багато прикладів, коли стандартні юридичні послуги із супроводження господарської діяльності клієнта трансформуються у юридичне вирішення особистих питань, пов'язаних з сімейним або навіть кримінальним правом. Вирішення даних питань не завжди

приносить дивіденди, враховуючи витрачений час та отриманий результат, проте саме лояльність, персональне ставлення та відданість інтересам клієнта завжди стоять на першому місці для юридичної компанії «ІНКОЛАНС».

Вважаю, що такий підхід до надання юридичних послуг є не тільки сучасним, але й досить дієвим. Втім, на дане питання краще відповідь задоволений послугами клієнт.

– Які консультаційні послуги ви надаєте державним підприємствам?

– Вже декілька років ЮК «ІНКОЛАНС» надає юридичні послуги великим державним підприємствам. Чесно кажучи, кілька років тому ми не мали багатого досвіду щодо юридичного супроводження держсектору, тому досить неочікувано було дізнатися, що державні компанії потребують юридичного захисту від державних органів ще більше, ніж цього потребує приватний бізнес.

Держпідприємства та їх керівні органи знаходяться під постійним тиском усіх можливих контролюючих органів. Регулярні планові та поза-

планові перевірки з боку правоохоронних органів, Державної фіскальної служби, Офісу фінансового контролю є тому підтвердженням. Щодня приходять запити щодо того чи іншого відкритого кримінального провадження, і відповідь на такий запит часто займає більше тисячі сторінок. І це все, не враховуючи щоденної операційної діяльності підприємств з більш ніж п'ятитисячним персоналом. Наша співпраця стосується захисту юридичних інтересів самої компанії – як у відносинах із державними органами, так і з контрагентами.

Слід зазначити, що міжнародні контракти, які укладають державні підприємства, повинні відповідати не тільки особистим інтересам компанії, але й інтересам держави в цілому. Саме тому ЮК «ІНКОЛАНС» враховує усі юридичні потреби державних підприємств, надає повний спектр юридичних послуг, зокрема представляє інтереси компанії в міжнародних арбітражах та судових інстанціях.

– Чи бачите Ви себе в політичному житті України? Адже висококваліфіковані юристи у парламенті потрібні.

– Політичне життя в Україні досить мінливе. А з приходом нової влади прослідковується занепад саме висококваліфікованих законотворців. Вже протягом багатьох років до мене за юридичною порадою звертаються як представники парламенту, так і представники урядових організацій – з того чи іншого питання, законопроекту тощо. З кожним роком більш чітко прослідковується фахова невідповідність осіб зайнятим ними постами.

Наразі я відчуваю, що несу відповідальність за життя не тільки власної сім'ї та десятків сімей моїх підлеглих, але й за сотні життів наших клієнтів. Саме тому моя подальша участь в політичному житті України буде розглядатися виключно разом з усіма, хто причетний до компанії «ІНКОЛАНС».

Якщо держава Україна дійсно потребуватиме висококваліфікованих юристів в політиці, моя команда завжди буде готова дати відповідь на поставлені виклики. **Е**

7 ВИДІВ ТРУДОВИХ ДОГОВОРІВ: ЧОГО ОЧІКУВАТИ?

Ганна Лисенко
Адвокат, партнер АО
«Адвокатська сім'я Лисенко»

Україну очікує глобальне реформування трудового законодавства. Наприкінці грудня минулого року в парламенті зареєстровано законопроект № 2708 «Про працю», яким планується замінити наразі чинний Кодекс законів про працю.

Зокрема, законопроектом вводяться нові види трудових договорів, укладення яких в письмовій формі буде обов'язковим.

Сучасний бізнес потребує сучасного підходу в трудових відносинах, в першу чергу, у використанні найманої праці. Тож в майбутньому буде можливо укласти трудові договори, які зможуть ефективно регулювати відносини з працівником за певних умов, а саме:

- строковий трудовий договір (до 5 років, для виконання конкретних робіт);
- короткостроковий трудовий договір (до 2 місяців);

- сезонний трудовий договір (до 8 місяців);
- трудовий договір з нефіксованим робочим часом (фріланс);
- учнівський трудовий договір (до 6 місяців, дає можливість поєднувати роботу і навчання);
- трудовий договір з домашнім працівником;
- трудовий договір про дистанційну роботу (за яким може встановлюватись гнучкий режим робочого часу).

Працівник має право укласти трудові договори з одним або одночасно з декількома роботодавцями.

Розглянемо детальніше кожний з видів трудового договору.

СТРОКОВИЙ ТРУДОВИЙ ДОГОВІР

Строковий трудовий договір може укладатися на визначений строк або

СУЧАСНИЙ БІЗНЕС ПОТРЕБУЄ СУЧАСНОГО ПІДХОДУ В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ, В ПЕРШУ ЧЕРГУ, У ВИКОРИСТАННІ НАЙМАНОЇ ПРАЦІ. ТОЖ В МАЙБУТНЬОМУ БУДЕ МОЖЛИВО УКЛАДАТИ ТРУДОВІ ДОГОВОРИ, ЯКІ ЗМОЖУТЬ ЕФЕКТИВНО РЕГУЛЮВАТИ ВІДНОСИНИ З ПРАЦІВНИКОМ ЗА ПЕВНИХ УМОВ

на час виконання певної роботи, але не більше ніж на 5 років.

Строковий трудовий договір укладається:

- 1) для заміщення тимчасово відсутнього працівника або вакантної посади;
- 2) на час виконання певного обсягу чи виду роботи, строк закінчення якої не може бути визначений конкретною датою, з урахуванням характеру такої роботи, умов її виконання;
- 3) для виконання робіт, пов'язаних з тимчасовим (до 1 року) розширенням виробництва або обсягу послуг;
- 4) для виконання невідкладних робіт із запобігання або ліквідації наслідків стихійного лиха, епідемій, епізоотій, виробничих аварій;
- 5) на виборну посаду;
- 6) з працівниками патронатної служби;
- 7) з педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками;
- 8) з творчими працівниками засобів масової інформації, організацій кінематографії, театрів, концерт-

них організацій, цирків, професійними спортсменами;

- 9) з керівником юридичної особи, його заступником, головою і членами наглядової ради та/або виконавчого органу;
- 10) за згодою сторін трудового договору.

Якщо після закінчення строку трудового договору трудові відносини фактично тривають, трудовий договір вважається продовженим на невизначений строк на тих самих умовах, якщо інше не встановлено законом.

КОРОТКОСТРОКОВИЙ ТРУДОВИЙ ДОГОВІР

Короткостроковим трудовим договором вважається трудовий договір, укладений на строк до 2 місяців.

Працівник, з яким укладено короткостроковий трудовий договір, має право розірвати його за власною ініціативою достроково, попередивши про це роботодавця за 3 календарні дні у письмовій формі або визначеними в договорі засобами електронного зв'язку.

Роботодавець має право за власною ініціативою розірвати корот-

костроковий трудовий договір, попередивши його про це за 3 календарні дні у письмовій формі або визначеними в договорі засобами електронного зв'язку. У такому випадку роботодавець виплачує працівникові грошову компенсацію у розмірі заробітної плати, яка мала бути виплачена за таким договором та не була отримана у зв'язку з достроковим припиненням короткострокового трудового договору.

СЕЗОННИЙ ТРУДОВИЙ ДОГОВІР

Сезонний трудовий договір укладається для виконання робіт, які внаслідок природних і кліматичних умов виконуються не цілий рік, а протягом певного періоду (сезону), що не перевищує 8 місяців підряд.

На працівників, які працюють за сезонними трудовими договорами, поширюються такі ж самі права і обов'язки працівників, які працюють за строковим трудовим договором, але з урахуванням певних особливостей.

Працівник, з яким укладено сезонний трудовий договір, має право розірвати його за власною ініціативою достроково, попередивши про це роботодавця за 5 календарних днів.

Також сезонний трудовий договір може бути достроково розірваний за ініціативою роботодавця у разі припинення роботи на строк більше одного тижня з причин виробничого характеру або скорочення обсягу таких робіт, або ж нез'явлення працівника на роботу протягом більше двох тижнів підряд, у тому числі внаслідок тимчасової непрацездатності. У такому разі виплата компенсації здійснюється в розмірах та на умовах, визначених на сезонному трудовому договорі.

ТРУДОВИЙ ДОГОВІР З НЕФІКСОВАНИМИ РОБОЧИМ ЧАСОМ

Трудовий договір з нефіксованим робочим часом – це особлива форма трудового договору, відповідно до якого обов'язок працівника викону-

вати роботу виникає виключно за умови надання роботодавцем доступної роботи, без гарантій того, що така робота буде надаватися постійно.

Кількість трудових договорів з нефіксованим робочим часом у одного роботодавця не може перевищувати 1/10 загальної кількості трудових договорів, стороною яких є цей роботодавець.

Такий договір має містити також спосіб повідомлення працівника про наявність роботи та спосіб повідомлення від працівника про готовність приступити до роботи.

Працівник має право відмовитися від виконання роботи, якщо його про наявність роботи було повідомлено із порушенням строків визначених трудовим договором.

Заробітна плата виплачується працівникові за фактично відпрацьований час. Мінімальна тривалість робочого часу працівника, що виконує роботу на підставі трудовому договору з нефіксованим робочим часом, протягом календарного місяця складає 8 годин. Якщо працівник протягом календарного місяця виконував роботу менше 8 годин, йому має бути виплачена заробітна плата за 8-годинний робочий час.

УЧНІВСЬКИЙ ТРУДОВИЙ ДОГОВІР

Учнівський трудовий договір — особлива форма трудового договору, яка передбачає поєднання виконання працівником посадових, робочих обов'язків з навчанням на робочому місці.

Укладається на строк до 6 місяців. Повторне укладення учнівського трудового договору з тим самим працівником можливе не раніше ніж через 3 роки після закінчення строку дії договору. У іншому випадку повторно укладений учнівський трудовий договір вважається безстроковим.

Не можна укласти учнівський трудовий договір з виконання робіт із важкими, шкідливими і небезпечними умовами праці, умовами підвищеного ризику для життя і здоров'я та робіт, які потребують професійного добору, з неповнолітніми особами.

За кожним неповнолітнім працівником, який уклав учнівський трудовий договір, закріплюється наставник з числа працівників, який контролює виконання неповнолітнім працівником роботи.

ТРУДОВИЙ ДОГОВІР З ДОМАШНІМ ПРАЦІВНИКОМ

Трудовий договір з домашнім працівником укладається при використанні домашньої праці, тобто роботи, яка виконується з метою обслуговування домашнього господарства (сім'ї).

Домашній працівник — фізична особа, яка займається домашньою працею в рамках трудових відносин з роботодавцем. Роботодавцем є фізична особа, яка є одним із членів домашнього господарства.

Домашнє господарство — це сукупність осіб (членів домашнього господарства), які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують свої кошти та витрачають їх. Домашнє господарство може складатися і з однієї особи.

Не вважається домашньою працею робота з обслуговування домашнього господарства, тривалість якої складає менше 80 годин на місяць.

Особливостями такого договору є:

- нефіксований робочий час;
- платне чи безоплатне надання роботодавцем житла домашньому працівнику в користування. В такому разі роботодавець не має права самостійно проводити відрахування із заробітної плати в рахунок плати за користування таким житлом.

Використовуючи різні трудові договори, роботодавець зможе врегулювати індивідуальні відносини з працівником, використовуючи їх на свою користь, наприклад, залучати працівника, коли є робота, і оплачувати час фактичного виконання. Для працівника укладення таких договорів є теж позитивним, оскільки збільшуються можливості отримання страхового стажу. **12**

ВИКОРИСТОВУЮЧИ РІЗНІ ТРУДОВІ ДОГОВОРИ, РОБОТОДАВЕЦЬ ЗМОЖЕ ВРЕГУЛЬОВУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ВІДНОСИНИ З ПРАЦІВНИКОМ, ВИКОРИСТОВУЮЧИ ЇХ НА СВОЮ КОРИСТЬ, НАПРИКЛАД, ЗАЛУЧАТИ ПРАЦІВНИКА, КОЛИ Є РОБОТА, І ОПЛАЧУВАТИ ЧАС ФАКТИЧНОГО ВИКОНАННЯ.

БІОХАКІНГ. ПРАВОВІ ВИКЛИКИ

Андрій Раєцький
IT-Lawyer y Legal IT Group

”

ПОРЯД ІЗ РОЗВИТКОМ МЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ІСНУЮТЬ І ВИКЛИКИ З ТОЧКИ ЗОРУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ. СЕРЕД ОСНОВНИХ – ОСОБЛИВІ ВИМОГИ ДО ПРОДУКЦІЇ ТА ПРИВАТНОСТІ. ”

Кожного року в розвиток медичної сфери інвестуються мільярдні бюджети. Така наукова діяльність потребує значних ресурсів, але й переслідує іншу мету. Люди готові витрачати будь-які кошти, аби бути здоровими, красивими та жити довше, і це є базовою, природньою потребою.

Всі фармацевтичні компанії захищають свою продукцію за допомогою патентів. Інтелектуальна власність дає змогу монополізувати ринок для певного продукту на значний час, а також впливати на конкурентів, які відстають з власними дослідженнями. В цей час світові організації та країни намагаються врегулювати доступність медицини та ліків для населення, борючись з так званими «вічнозеленими патентами».

Експерименти стосовно збільшення тривалості людського життя і розширення можливостей організму здійснюються з самого

початку розвитку медичних знань, але саме швидкий прогрес в біотехнології спричинив появу спільноти так званих «біохакерів», які прагнуть удосконалити себе.

Згодом до цієї сфери підкралися і технологічні компанії. «Культура здоров'я» породила безліч корисних продуктів – сьогодні достатньо мати смартфон, щоб проглянути кількість зроблених за день кроків або порахувати спожиті калорії. Мобільні додатки замінюють консультації дієтолога, швидко надаючи усі поради щодо харчування та фізичних навантажень, які тільки отримують вихідні параметри користувача.

Далі – більше. Новітні підходи у лікуванні все частіше використовують біохакінг. Уже зараз хворі на діабет можуть за допомогою імплантованих датчиків контролювати кров, переглядати показники з рекомендаціями на смартфоні та активувати викид необхідної кількості інсуліну.

Поняття біоакінгу можна охарактеризувати як спробу керування певними біологічними процесами в організмі. Ще недавно це робилося за допомогою ліків, а зараз відбувається завдяки технологіям. Біороботи, які сьогодні розроблюються, незабаром придуть на заміну певним лікам та незначним операціям.

Завдяки стрімкому розвитку технологій генетичної інженерії люди вже почали використовувати певні продукти у своєму побуті. Все це викликає занепокоєння вчених та держав. Наприклад, в Каліфорнії розробляється законопроект, спрямований на обмеження продажу наборів домашньої генної терапії. Управління з контролю за продуктами і ліками США переглядає свої регуляторні вимоги до ліків, оскільки не враху-

вали можливостей настільки потужного напрямку «самолікування».

Поряд із розвитком медичних технологій існують і виклики з точки зору правового регулювання. Серед основних – особливі вимоги до продукції та приватності.

Оскільки біоакери імплантують в тіло сторонні предмети, вони не повинні викликати жодного дискомфорту. Це стосується як матеріалу, з якого виробляється імплант, так і його геометричних параметрів. Саме тому в цій частині біоакінгу слід приділити значну увагу майбутньому правовому регулюванню. Необхідно розробити детальні регламенти та сертифікацію, що зможе балансувати між вимогами до лікарських засобів та електропристроями.

Біоакінг можна віднести до сфери Internet of Things (IoT). Четверта поправка до Конституції США захищає права на недоторканність приватного життя, вимагаючи наявності ордеру на обшук людини. Але дуже цікаво, як поводитиметься суд, коли отримає звернення поліції про увімкнення секретного функціоналу NFC (Near Field Communication – пристрою, який визначає місцезнаходження), що імплантований в руку людини, пов'язаної зі злочинном?

В США виробникам таких пристроїв слід не забувати про Computer fraud and abuse act. Наприклад, в Каліфорнії діє Сенатський Білль (Senate Bill) № 327 (Information Privacy: Connected Devices), який вимагає, щоб всі пристрої, що підключені

ЕКСПЕРИМЕНТИ СТОСОВНО ЗБІЛЬШЕННЯ ТРИВАЛОСТІ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ І РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОРГАНІЗМУ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ З САМОГО ПОЧАТКУ РОЗВИТКУ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ, АЛЕ САМЕ ШВИДКИЙ ПРОГРЕС В БІОТЕХНОЛОГІЇ СПРИЧИНИВ ПОЯВУ СПІЛЬНОТИ ТАК ЗВАНИХ «БІОХАКЕРІВ», ЯКІ ПРАГНУТЬ УДОСКОНАЛИТИ СЕБЕ.

до мережі Інтернет, мали розумні функції безпеки, які захищають пристрій і будь-яку інформацію, що міститься в ньому, від несанкціонованого доступу, знищення, використання, зміни або розкриття.

Що ж стосується приватності, то це найгостріше та найцікавіше питання. Зараз правове регулювання

у цій сфері відповідає вимогам суспільства, але згодом деякі підходи потрібно переглянути.

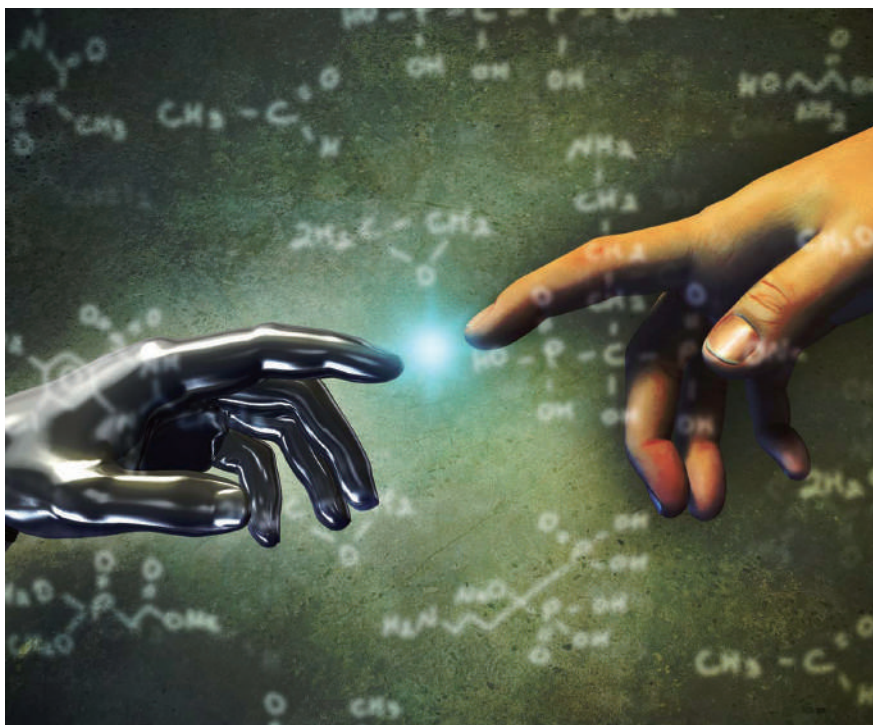
За Регламентом про захист персональних даних Європейського Союзу (GDPR) та за українським національним законодавством, персональні дані – це будь-яка інформація, що стосується фізичної осо-

би, яку ідентифіковано чи можна ідентифікувати. Серед персональних даних існує поняття так званих чутливих даних (спеціальна категорія даних). Вони потребують особливого захисту, оскільки роблять людину вразливою. Чутливими є дані про расову чи етнічну приналежність, генетичні та біометричні дані, дані про стан здоров'я та сексуальне життя й орієнтацію. Їх опрацювання можливе лише на основі чіткої підстави та згоди володільця персональних даних.

Хоча й Закон України «Про захист персональних даних» вже застарілий, його дія поширюється на правові відносини, пов'язані з захистом і обробкою персональних даних, зокрема – на обробку, яка здійснюється повністю або частково із застосуванням автоматизованих або неавтоматизованих засобів обробки.

Уявімо ситуацію, коли імплант слідує за режимом серця. У деяких ситуаціях, ритм серцебиття прискорюється. Виробник, маючи доступ до цієї інформації, у поєднанні з іншою (наприклад, мобільний додаток додатково використовує ще й геолокацію) знає, коли ви займаєтесь спортом чи сексом. Далі цю інформацію передають для генерування таргетованої реклами саме для вас. Насправді, ви можете і не помітити зв'язок, але ваша приватність буде порушена і ваші персональні дані будуть використані не з тією метою, на яку ви надавали свою згоду.

На жаль, особливості правового регулювання полягають у тому, що закони, які поширюються на нові сфери суспільних відносин, приймаються постфактум – вже коли склалися певні звичаї ділового обороту. Наявні нормативні акти охоплюють лише окремі частини біокаїнгу та є не в усіх юрисдикціях. Судової практики з цього питання також ще немає. Задумаймося разом: чи дозволяє це зробити висновок, що порушень прав людей ще не відбувалось? **F**

Олександр Тананакін
Адвокат АО «BARRISTERS»

Підпунктом 4 п. 16 Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) № 1401-VIII від 02 червня 2016 року було внесено зміни у розділ XV «Перехідні положення» Основного Закону, а саме: «Відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», має бути оцінена в порядку,

визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади. Порядок та вичерпні підстави оскарження рішення про звільнення судді за результатами оцінювання встановлюються законом».

На підставі даної норми та за результатами анонімного письмового

ЗВІЛЬНЕННЯ СУДДІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТОМ НЕГАТИВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ.

ЧИ ВІДПОВІДАЄ ТАКА ПРОЦЕДУРА
КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ?

**СУДДЯ ОБІЙМАЄ ПОСАДУ СУДДІ БЕЗСТРОКОВО
І ПЕРЕДБАЧУВАНІСТЬ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ
СУДОУСТРОЮ Є ВАЖЛИВИМ АСПЕКТОМ ФУНКЦІО-
НУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ ЗАГАЛОМ. ЯКЩО У ЦЬО-
МУ ЗВ'ЯЗКУ ЗВАЖИТИ ТАКОЖ НА ЗАВДАННЯ СУДУ
І СТАТУС СУДДІ, ТО ВИЗНАЧЕНІСТЬ І СТАБІЛЬНІСТЬ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЦІЙ СФЕРІ СУСПІЛЬ-
НИХ ВІДНОСИН НАБИРАЄ ОСОБЛИВОЇ ВАГИ.**

тестування рішеннями Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККС), які не склали зазначений іспит, визнаються такими, що не відповідають займаній посаді.

В подальшому, керуючись такими рішеннями, Вища рада правосуддя (ВРП) на підставі п.п. 4 пункту 161 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, статей 3, 30, 34, 56, пункту 12 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1798-VIII, приймає рішення про звільнення даних осіб з посади судді.

На сьогодні результат судового оскарження даних рішень з підстав невідповідності такого звільнення положенням Конституції України, на жаль, є негативним.

Разом з тим, заслуговує на увагу Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28 листопада 2019 року по справі № 9901/24/19 за позовом Великохазької Віри Вікторівни до Вищої ради правосуддя щодо її звільнення з посади судді Оболонського районного суду м. Києва, яка була прийнята із спільною окремою думкою шести суддів Верховного Суду, які не погоджуються з прийнятим рішенням.

На думку суддів Верховного Суду, обставини цієї справи вимагають надати оцінку не тільки дотримання відповідачем формальної процедури звільнення позивача з посади судді, але й фактичним підставам, які є приводом для внесення ВККС відповідного подання.

Правовий статус судді як носія судової влади передбачає певні гарантії його професійної діяльності. В контексті обставин цієї справи необхідно зауважити, що однією з них є особливий порядок звільнення з посади судді.

Перелік підстав для звільнення з посади судді встановлено у частині шостій статті 126 Конституції України – і цей перелік є вичерпним.

Визначеність на рівні Основного Закону України чіткого переліку підстав для звільнення з посади судді, а також підстав припинення його повноважень (частина шоста статті 126 Конституції України) є водночас запорукою того, що, зокрема, судді будуть обізнані з цими юридичними підставами, з якими законодавець пов'яже неможливість подальшого перебування особи на посаді судді, та гарантією сталості правового регулювання і прогнозованості (на тривалий період часу) наслідків, які кожна зацікавлена в цій сфері особа,

особливо та, яка перебуває на посаді судді, може заздалегідь передбачити.

Суддя обіймає посаду судді безстроково і передбачуваність законодавства у сфері судоустрою є важливим аспектом функціонування судової влади загалом. Якщо у цьому зв'язку зважити також на завдання суду і статус судді, то визначеність і стабільність правового регулювання у цій сфері суспільних відносин набирає особливої ваги.

Вочевидь, що з плином часу і розвитком суспільних відносин існуючий в Конституції України перелік підстав для звільнення судді може змінюватися (у встановленому порядку). Цей процес закономірний, однак важливо підкреслити, що в такій площині зміни стосовно підстав для звільнення судді не можуть мати «разового» застосування. Не менш важливим є те, що в аспекті існуючого правового регулювання звільнення судді з посади в будь-якому випадку є наслідком настання обставин, які об'єктивно унеможливають подальше перебування на цій посаді, і завданням ВРП є з'ясувати ці обставини та надати їм правову оцінку.

У обговорюваній справі скажника, як і інших суддів, що не склали іспит, звільнено з посади на підставі розділу XV «Перехідні положення» Конституції України (підпункту 4 пункту 16-1) – виявлення за результатами кваліфікаційного оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності.

Насамперед, зауважено, що ця структурна частина нормативно-правового акта за своїм призначенням, і навіть відповідним найменуванням («Перехідні положення») повинна містити норми, спрямовані на регулювання проміжних (тимчасових) відносин, які існуватимуть якийсь час, допоки не будуть вичерпані у зв'язку із запровадженням нового чи внесенням змін до існуючого нормативно-правового регулювання певної сфери суспільних відносин.

Перехідні положення регламентують правовідносини, які виникли до набрання чинності законом, питання вирішення справ, які знаходяться у провадженні, питання можливості зворотньої дії закону. Можуть визначати порядок чи умови дії інших законів чи певних їх приписів, врегульовувати правовідносини, які виникають у зв'язку з набранням чинності новим законом.

Тобто, за своєю суттю норми «перехідних положень» закону (зокрема й Конституції України як фундаментального установчого акта держави) повинні сприяти реалізації введених ним змін, однак не підміняти їх. Маємо на увазі те, що в перехідних положеннях за їхнім призначенням не може бути норм, які б доповнювали основний текст як ординарного (звичайного) закону, так і Конституції України як базового документа, який визначає орієнтири подальшого розвитку держави і суспільства, розширюючи/доповнюючи в такий спосіб його (основний) зміст на певний проміжок часу. В аспекті цієї справи і наведених вище міркувань необхідно звернути увагу на те, що особливо гостро це стосується формування і функціонування професійного суддівського корпусу як складової державної влади в Україні.

ОКРЕМА ПОЗИЦІЯ КСУ

В абзаці другого пункту Висновку у справі № 1-16/2008 від 15 січня 2008 року за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 85, 118, 119, 133, 136, 140, 141, 142, 143 Конституції України) Конституційний Суд України зазначив, що Перехідні положення Конституції України спрямовані на її запровадження в життя. Значна частина Перехідних положень згодом вичерпує свою дію і має лише історичне значення.

В окремій думці стосовно Висновку КСУ в справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України суддя КСУ О.М. Литвинов наголосив на тому, що пропонувані у законопроекті положення підпункту 4 пункту 161 розділу XV «Перехідні положення» Основного Закону України містять суттєві алогізми. Так, ними передбачено, що з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» створюються правові наслідки до набрання ним чиннос-

ті, тобто складається парадоксальна ситуація, за якої ще нечинний конституційний закон вже врегульовує правовідносини у минулому.

Стосовно пропонованих законопроектом положень підпункті 4 пункту 161 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України щодо оцінювання суддів, яке відображає існуюче законодавче регулювання, суддя звернув увагу на те, що Конституційний Суд України у Рішенні від 19 листопада 2013 року № 10-рп/2013 наголошував, що в Основному Законі України закріплено вичерпний перелік підстав для звільнення судді з посади, що унеможливило законодавче розширення чи звуження цього

**КВАЛІФІКАЦІЙНЕ ОЦІНЮВАННЯ ДІЮЧИХ СУДДІВ
НА ВІДПОВІДНІСТЬ КРИТЕРІЯМ КОМПЕТЕНТНОСТІ,
ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ АБО ДОБРОЧЕСНОСТІ НЕ
Є ТІЄЮ ПРОЦЕДУРОЮ, В РАМКАХ ЯКОЇ МОЖНА
ВСТАНОВИТИ ФАКТ ВЧИНЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОГО
ПРОСТУПКУ ЧИ ДІЙ/ПОВЕДІНКИ СУДДІ, ЯКІ В
РОЗУМІННІ ЧАСТИНИ ВОСЬМОЇ СТАТТІ 109 ЗАКОНУ
№ 1402-VIII Є ПІДСТАВОЮ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ
ДИСЦИПЛІНАРНОГО СТЯГНЕННЯ У ВИДІ ПОДАННЯ
ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ СУДДІ З ПОСАДИ.**

**ПРОЦЕДУРА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ МАЄ
ВІДМІННІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ, КОЛИ ЙДЕТЬСЯ ПРО
ОЦІНЮВАННЯ ДІЮЧИХ СУДДІВ, І КОЛИ ЦЕ СТОСУ-
ЄТЬСЯ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ, ОДНАК ОДНУ
МЕТУ – ЩОБ ПРОФЕСІЙНИЙ СУДДІВСЬКИЙ КОРПУС
БУВ КВАЛІФІКОВАНИМ І ЩОБ ЙОМУ ДОВІРЯЛИ.**

переліку (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини). Проте в Конституції України та пропонуваніх до нього законодавчих змін не міститься такої підстави для звільнення судді з посади, як «невідповідність судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання».

Крім того, як зазначається в окремій думці, у пункті 48 Висновку Венеційської комісії щодо пропозицій стосовно внесення змін до проекту Закону про внесення змін до Конституції щодо посилення незалежності суддів України від 10 грудня 2013 року № 747/2013 зазначено, що кваліфікаційний тест для всіх діючих суддів є дуже делікатним питанням; кваліфікаційні тести для всіх діючих суддів можуть поставити під загрозу незалежність суддів, а тому їх слід уникати; проблеми з кваліфікацією суддів мають вирішуватися шляхом ефективного дисциплінарного провадження в окремих випадках.

В абзаці п'ятому пункту 6 окремої думки до цього самого Висновку судді КСУ М.І. Мельник зазначив, що у законопроекті № 3524 про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) передбачено особливу підставу для звільнення судді з посади – виявлення невідповідності

судді займаній посаді за результатами оцінювання (підпункт 4 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України). Особливість цієї підстави зумовлюється тим, що вона: по-перше, передбачена не статтею 126 Конституції України у пропонованій законопроектом редакції, яка містить вичерпний перелік підстав для звільнення судді, а розділом XV «Перехідні положення» Основного Закону України; по-друге, є наслідком лише оцінювання, а не результатом дисциплінарного чи кримінального провадження. Таке оцінювання пропонується здійснювати за критеріями компетентності, професійної етики та доброчесності, які складно формалізувати, що також неминуче привнесе у процедуру звільнення судді з посади за цією підставою істотний суб'єктивізм.

Подібного змісту судження до цього Висновку висловила в окремій думці й суддя Конституційного Суду України Н.К. Шапала.

У підпункті 4 пункту 161 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, на який покликається ВРП у спірному Рішенні як на правову підставу для звільнення скажника з посади судді, фактично введено ще одну підставу для звільнення судді – «виявлення за результатами кваліфікаційного оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями ком-

петентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання».

Така підстава для звільнення судді із займаної посади не передбачена у частині шостій статті 126 Конституції України. Окрім того, зазначена підстава для звільнення жодним чином не пов'язується із поведінкою судді та/чи вчиненням ним дій, які б свідчили про несумісність зі статусом судді або виявили невідповідність займаній посаді. Не пов'язана вона й з порушенням суддею обов'язку підтвердити законність джерела походження майна, що є однією з самостійних підстав для внесення подання про звільнення судді з посади (пункт 6 частини шостої статті 126 Конституції України, частина восьма статті 109 Закону № 1402-VIII).

Понад те, вказана підстава для звільнення судді з посади має «разовий» характер, адже такі наслідки непроходження кваліфікаційного оцінювання (звільнення з посади судді) стосуються тільки тих суддів, яких призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)».

Кваліфікаційне оцінювання діючих суддів на відповідність критеріям компетентності, професійної етики або доброчесності не є тією процедурою, в рамках якої можна встановити факт вчинення дисциплінарного проступку чи дій/поведінки судді, які в розумінні частини восьмої статті 109 Закону № 1402-VIII є підставою для застосування дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади (на підставі пунктів 3, 6 частини п'ятої статті 126 Конституції України).

Тим часом, з огляду на наслідки кваліфікаційного оцінювання, непідтвердження здатності здійснювати правосуддя (під час цієї

процедури) ототожнюється із невідповідністю займаній посаді, а по суті – із вчиненням істотного дисциплінарного проступку (в розумінні частини дев'ятої статті 109 Закону № 1402-VIII), що є неприйнятним з точки зору принципу правової визначеності.

Процедура кваліфікаційного оцінювання має відмінні цілі та завдання, коли йдеться про оцінювання діючих суддів, і коли це стосується кандидатів на посаду судді, однак одну мету – щоб професійний суддівський корпус був кваліфікованим і щоб йому довіряли. Реалізація цієї мети вимагає не тільки від суддів чи кандидатів на цю посаду відповідати високим професійним і морально-етичним стандартам, але й від держави в особі її органів – гарантувати дотримання визначених правил поведінки.

З огляду на таку мету, кваліфікаційне оцінювання суддів є одним із засобів її досягнення, але за жодних умов кваліфікаційне оцінювання не може підмінити процедури дисциплінарного провадження щодо судді.

Варто зазначити, що не завжди вчинення дисциплінарного проступку при здійсненні правосуддя має наслідком звільнення з посади судді, тоді як непроходження кваліфікаційного оцінювання (якщо слідувати підходу, якого дотримується ВРП в цій справі) тягне лише одне – звільнення з цієї посади, без з'ясування суті причин такого рішення.

Якщо говорити про критерії кваліфікаційного оцінювання, невідповідність хоча б одному з яких має наслідком звільнення судді з посади, то вони стосуються не тільки професійної діяльності судді, але й

морально-етичної та психологічної характеристики особи судді.

ПОЗИЦІЯ ВЕНЕЦІАНСЬКОЇ КОМІСІЇ ТА РАДИ ЄВРОПИ

У пунктах 73, 74, 75, 76, 78 Спільного висновку Венеціанської комісії та Директорату з прав людини Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи щодо Закону «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону України «Про Вищу раду юстиції» від 23 березня 2015 року № 801/2015 зазначається, якщо ситуація є такою, як описали представники влади: проблеми як з корупцією, так і з некомпетентністю працівників судових органів, які є результатом політичного впливу на призначення суддів у попередній період; майже повна відсутність довіри суспільства до чесності або компетентності судових органів. Тому

може бути необхідним і виправданим вжити надзвичайних заходів для виправлення цих недоліків.

Такі надзвичайні заходи повинні дійсно спрямовуватися на виявлення окремих суддів, які не відповідають зайнятій посаді судді. У зв'язку із цим звільнення кожного з представників судової влади, призначених упродовж певного періоду, не було би належним вирішенням проблем, зазначених органами влади. Це особливо несправедливо у випадку суддів, які були призначені в законному порядку в країні, яка мала демократичну систему, хоча й у багатьох відношеннях неповноцінну, і допускала занадто великий політичний вплив на призначення суддів.

Однак такий захід, як кваліфікаційне оцінювання, слід розглядати як цілком винятковий і такий, що має підпадати під надзвичайно суворі гарантії захисту тих суддів, які відповідають зайнятій посаді.

Крім того, слід брати до уваги статтю 126 Конституції України, яка передбачає, що судді обіймають свої посади безстроково, за винятком суддів Конституційного Суду України та суддів, які призначаються на посаду вперше.

Будь-який закон, який передбачає звільнення з посади всіх існуючих

суддів без проведення будь-якої перевірки індивідуальної відповідальності або винуватості, буде явним порушенням цього конституційного положення.

У зв'язку з цим видається, що кваліфікаційне оцінювання також може призвести до звільнення судді. Якщо за результатами первинного кваліфікаційного оцінювання можливість здійснення суддею правосуддя не буде підтверджена, він буде відсторонений від здійснення правосуддя та направлений для перепідготовки до Національної школи суддів України із подальшим проведенням повторного кваліфікаційного оцінювання. Невдача відповідного судді під час повторного кваліфікаційного оцінювання є підставою для висновку Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги.

Венеціанська комісія і Директорат вважають недоцільним, щоб це питання, яке вносить істотні зміни у Закон та може мати важливі наслідки, розглядалося в перехідних положеннях, як наразі пропонується. Це питання має більш детально розглядатися в правовому положенні основної частини Закону та вимагає підкріплення в Конституції.

Під час зустрічі в Парижі представники органів влади підкреслили, що докладні положення статей 83-86 також можуть використовуватися для кваліфікаційного оцінювання. Однак Венеціанська комісія і Директорат не вважають, що ці положення, які підходять для призначення суддів безстроково, обов'язково підходять і для кваліфікаційного оцінювання.

Закон № 1402-VIII не містить нормативного визначення того, що вкладається у зміст понять «компетентність» та «добросесність», тоді як ці критерії (вимоги) є водночас як умовами доступу до професії судді (відповідно до статті 127 Конституції України), так і умовою для залишення на цій посаді.

Відсутність бодай загального визначення (окреслення) цих понять на законодавчому рівні, як і керівних принципів їх застосування при оцінці професійної діяльності суддів у зіставленні з широкими дискреційними повноваженнями ВККС та ВРП у цій сфері правовідносин, ставить під сумнів «якість» такого закону, зокрема одну з таких його характеристик, як передбачуваність.

НАСТУПНИЙ КРОК – КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА

Поняття «компетентність» і «добросесність» мають дуже широкий зміст, на розуміння та сприйняття яких впливають менталітет, традиції, культура суспільства, зокрема й правова, його соціально-економічний розвиток. Багато чинників формують уявлення про ці категорії, тому за відсутності нормативного визначення цих понять і визначених практикою підходів до їх тлумачення і застосування говорити про чіткість, ясність, передбачуваність закону щодо впровадження таких підстав для звільнення, невідповідність яким фактично прирівнюється до дисциплінарної відповідальності судді, не доводиться.

У такій площині звільнення з посади судді через невідповідність

**СУДЖЕННЯ ЧИ ВИСНОВКИ УПОВНОВАЖЕНИХ
ОРГАНІВ, ЯКІ ПОКЛИКАНІ ПРОВОДИТИ КВАЛІФІКАЦІЙНЕ
ОЦІНЮВАННЯ, ПОЗА ПІДСТАВАМИ ДЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ
СУДДІ, ЩО ВСТАНОВЛЕНІ ОСНОВНИМ ЗАКОНОМ
УКРАЇНИ, НЕ МОЖУТЬ БУТИ ПІДСТАВАМИ
ДЛЯ ТАКОГО ЗВІЛЬНЕННЯ В ЖОДНІЙ ІЗ
ЯКОСТЕЙ; НЕ МОЖУТЬ ВОНИ БУТИ ВИНЯТКОВИМИ,
ОСОБЛИВИМИ, ОКРЕМИМИ ЧИ ТИМЧАСОВИМИ
ПІДСТАВАМИ ЗВІЛЬНЕННЯ.**

НЕ ПОВИННА ВИЗНАВАТИСЯ ДЛЯ ТАКОГО ЗВІЛЬНЕННЯ Й ЗАЗНАЧЕНА У ПІДПУНКТІ 4 ПУНКТУ 161 ПРИКІНЦЕВИХ ТА ПЕРЕХІДНИХ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ПІДСТАВА ВІЯВЛЕННЯ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ НЕВІДПОВІДНОСТІ СУДДІ ЗАЙМАНІЙ ПОСАДІ ЗА КРИТЕРІЯМИ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ АБО ДОБРОЧЕСНОСТІ ЧИ ВІДМОВА СУДДІ ВІД ТАКОГО ОЦІНЮВАННЯ.

З ОГЛЯДУ НА ВИЩЕВИКЛАДЕНЕ, НАПРИКІНЦІ ЛЮТОГО 2020 РОКУ АДВОКАТОМ АО «BARRISTERS» ОЛЕКСАНДРОМ ТАНАНАКІНИМ ПОДАНО КОНСТИТУЦІЙНУ СКАРГУ ЩОДО НЕВІДПОВІДНОСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ (ЩОДО ПРАВОСУДДЯ)» № 1401-VIII ВІД 02 ЧЕРВНЯ 2016 РОКУ СТАТТІ 126 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.

критеріям кваліфікаційного оцінювання дещо уподібнюється до звільнення з посади судді «за порушення присяги» (пункт 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України у редакції, яка діяла до 30 вересня 2016 року).

В цьому зв'язку показовим і вартим уваги є рішення Європейського суду з прав людини від 9 січня 2013 року у справі «Олександр Волков проти України» (заява № 21722/11; пункти 169 - 187 рішення).

За існуючого правового регулювання ВРП як орган, до компетенції якого віднесено, зокрема, звільнення судді з посади, може і повинна давати всебічну оцінку обставинам, які слугують підставою для внесення подання про звільнення з посади судді, через призму положень частини шостої статті 126 Конституції України і на цій підставі вирішувати питання про те, чи є об'єктивні фактич-

ні підстави для їх реалізації щодо конкретного судді.

Такий підхід до вирішення питання про звільнення судді із займаної посади забезпечить не тільки дотримання гарантій незалежності та недоторканності судді, але й наповнить реальним змістом призначення кваліфікаційного оцінювання суддів в сенсі положень статей 83 - 88 Закону № 1402-VIII та виправдає мету запровадження такого оцінювання суддів.

Якщо брати до уваги історичний контекст введення кваліфікаційного оцінювання, яке з погляду держави (принаймні, з позиції її представників перед членами Венеційської комісії) диктувалося насамперед бажанням відновити довіру суспільства до чесності або компетентності судових органів, подолати й усунути проблеми з корупцією в судах, а також з некомпетентністю працівників судових органів, які

виникли чи посилювалися внаслідок політичного впливу на призначення суддів у попередній період, то в сенсі досягнення мети відновлення довіри суспільства до судової влади й виявлення працівників судових органів, які своїми непрофесійними діями, неетичною поведінкою чи іншим встановленим законом чином дискредитували правосуддя, запламували чесне ім'я судді, підривають довіру до судової системи та правосуддя, кваліфікаційне оцінювання виступає чи може бути тією формою (способом, механізмом), що має забезпечити досягнення такої мети, зможе виявити суддів, які шкодять правосуддю, виявити індивідуальні (персональні) вагомні фактори, які свідчатимуть про несумісність їхніх дій зі статусом судді й міститимуть передбачені частиною шостою статті 126 Конституції України підстави для звільнення такого судді з посади.

Судження чи висновки уповноважених органів, які покликані проводити кваліфікаційне оцінювання, поза підставами для звільнення судді, що встановлені Основним Законом України, не можуть бути підставами для такого звільнення в жодній із якостей; не можуть вони бути винятковими, особливими, окремими чи тимчасовими підставами звільнення.

Не повинна визнаватися для такого звільнення й зазначена у підпункті 4 пункту 161 Прикінцевих та перехідних положень Конституції України підстава виявлення за результатами кваліфікаційного оцінювання невідповідності судді займаної посади за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання.

З огляду на вищевикладене, наприкінці лютого 2020 року адвокатом АО «BARRISTERS» Олександром Тананакініним подано конституційну скаргу щодо невідповідності Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02 червня 2016 року статті 126 Конституції України. **■**

STOP FAKE!

ЯК УРЯДОВИЙ ЗАКОНОПРОЕКТ ПРОПОНУЄ БОРОТИСЯ З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ

” У ЗАКОНОПРОЕКТІ ДОСИТЬ РОЗМИТО ВИЗНАЧАЄТЬСЯ САМЕ ПОНЯТТЯ «ДЕЗІНФОРМАЦІЯ» – ЦЕ НЕДОСТОВІРНА ІНФОРМАЦІЯ З ПИТАНЬ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС, ЗОКРЕМА СТОСОВНО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ, СУВЕРЕНІТЕТУ, ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ, ПРАВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА САМОВИЗНАЧЕННЯ, ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ГРОМАДЯН, СТАНУ ДОВКІЛЛЯ. ”

Пилип Вигнан
Головний юрисконсульт
ЮК «ІНКОЛАНС»

Цифрова епоха надає люду можливість оперативно отримати будь-яку інформацію з Інтернету та безперешкодно її поширювати. Але є й інша сторона медалі – визначення достовірності інформації. Хвилі фейків не лише вводять в оману, часто дезінформація спричиняє серйозні наслідки, розпалює ворожнечу та ненависть в суспільстві, маніпулювання громадською думкою тощо.

Задля виправлення ситуації Міністерство культури, молоді та спорту України розробило проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення національної інформаційної безпеки та права на доступ до достовірної інформації», який став вельми резонансним та отримав назву «законопроект про дезінформацію».

Такий «рецепт» боротьби з дезінформацією спричинив шквал критики з боку громадськості, ЗМІ, медіаекспертів, які занепокоєні планами влади встановити жорсткий контроль над свободою слова в Україні.

ПОНЯТІЙНІ СУПЕРЕЧНОСТІ

Передусім, у законопроекті досить розмито визначається саме поняття «дезінформація» – це недостовірна інформація з питань, що становлять суспільний інтерес, зокрема стосовно національної безпеки, територіальної цілісності, суверенітету, обороноздатності України, права українського народу на самовизначення, життя та здоров'я громадян, стану довкілля.

Тобто, журналістські матеріали, наприклад, щодо викриття корупційних схем в армії або щодо реінтеграції тимчасово окупованих зе-

мель, можуть з легкістю підпадати під це визначення та мати негативні наслідки для їх авторів. Законотворцю слід конкретніше прописати поняття «дезінформація».

Законопроектом пропонується розділити журналістів на три категорії: журналіст, професійний журналіст та поширювач масової інформації. На відміну від журналіста, професійний журналіст буде більш захищеним, адже тільки він зможе використати в разі необхідності норми ст. 171 Кримінального кодексу України щодо перешкодження журналістській діяльності. Такий розподіл має дискримінаційні ознаки, оскільки раніше зазначена стаття поширювалась на всіх без виключення журналістів. Окрім цього, професійні журналісти мають бути членами новоствореної Асоціації професійних журналістів, до якої також є багато питань.

Поширювачами масової інформації згідно проекту можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які створюють, збирають та поширюють масову інформацію – тобто, таку інформацію, яка є доступною для необмеженого чи невизначеного кола осіб або до якої можливо отримати доступ будь-якій особі з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором.

ІНДЕКС ДОВІРИ

Документом також передбачено створення в Україні нового органу – Уповноваженого з питань інформації, до обов'язків якого входитиме всебічний моніторинг інформпростору, реагування на заяви щодо дезінформації. У разі наявності таких ознак заяви будуть спрямовуватися до правоохоронних органів та суду. Уповноважений, якого призначатиме уряд, повинен мати достатньо міцну автономію та незаангажованість від інших державних органів.

Ще однією новелою законопроекту є запровадження електронної системи довіри. Саме ця система допоможе Уповноваженому автоматизувати

виявлення дезінформації, та на її базі створити індекс довіри, який покаже громадянам, наскільки джерело цієї інформації дотримується усіх необхідних стандартів.

СУВОРА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Відповідальність за дезінформацію – найбільш дискусійні норми законопроекту, адже пропонується ввести величезні штрафи та кримінальну відповідальність для журналістів.

Наприклад, якщо суд визнав факт дезінформації, але після цього вона мінімум три рази була розповсюджена протягом року, – передбачено штраф у 4,7 млн гривень та 9,4 млн гривень у разі, якщо таку інформацію не було спростовано.

Якщо ж ЗМІ встановило собі індекс довіри, який не відповідає дійсності, – його оштрафують на 94 460 гривень. А мінімальний штраф за розповсюдження дезінформації становитиме 23 615 гривень.

ПЛЮСИ ЗАКОНОПРОЕКТУ

Втім, на фоні доволі спірних моментів, в законопроекті можна знайти і плюси.

По-перше, влада усвідомлює наявність проблеми щодо поширення дезінформації в Україні, з цим яви-

щем планують рішуче боротися. Про що свідчить, до речі, й Указ Президента України «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави»

По-друге, позитивним є посилення відповідальності за перешкоджання роботі професійних журналістів. Наприклад, за вилучення у журналіста зібраних даних або за умисне перешкоджання їх діяльності на правопорушників накладатимуть штраф від 51 000 до 85 000 гривень та від 170 000 до 340 000 гривень, якщо це було скоєно групою осіб. За погрози журналістам пропонується позбав-

лення волі. Наприклад, за нанесення тяжких тілесних ушкоджень журналісту – позбавлення волі на строк від 5 до 12 років.

Ще один плюс законопроекту – криміналізація так названих «ботоферм». Передбачено, що за умисне масове розповсюдження дезінформації за допомогою комп'ютерних програм, ботів, фейкових акаунтів тощо наступатиме кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 2 до 5 років та від 5 до 7 років за повторний злочин. А тих, хто буде фінансувати масову дезінформацію, позбавлятимуть волі на строк від 3 до 5 років.

STOP FAKE!

Боротися з дезінформацією вкрай необхідно, особливо в сучасних реаліях різноманітних гібридних війн. Але не шляхом втручання держави у діяльність ЗМІ, впливу на медіа-контент та тиску на незалежну журналістську діяльність.

Отже, законопроект наразі потребує всебічної дискусії із залученням представників ЗМІ, журналістів, правозахисників та медіа-експертів.

А зміцнити медійний простір та дієво протистояти дезінформації і «фейкам» допоможе, передусім, популяризація високоякісної та незалежної журналістики. **LE**

БОРОТИСЯ З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ ВКРАЙ НЕОБХІДНО, ОСОБЛИВО В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ РІЗНОМАНІТНИХ ГІБРИДНИХ ВІЙН. АЛЕ НЕ ШЛЯХОМ ВТРУЧАННЯ ДЕРЖАВИ У ДІЯЛЬНІСТЬ ЗМІ, ВПЛИВУ НА МЕДІА-КОНТЕНТ ТА ТИСКУ НА НЕЗАЛЕЖНУ ЖУРНАЛІСТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.

UKRAINIAN LEGAL LAND FORUM: ЩО ТРЕБА ЗНАТИ, ЩОБ ГРАТИ ЗА СВОЇМИ ПРАВИЛАМИ

Закон про відкриття ринку землі рухається до своєї фінальної стадії, навіть попри форс-мажорні обставини, що супроводжують процес його розгляду.

На Ukrainian Legal Land Forum, що відбувся за ініціативи проекту FEMIDA.UA, провідні фахівці намагались з юридичної точки зору розібратись та проаналізувати всі ризики, які чекають на державу, суспільство та бізнес у випадку відкриття ринку землі.

В рамках першої сесії правники дискутували відносно державної політики та законодавчих ініціатив щодо земельної реформи.

Адвокат, член Комітету з аграрного та земельного права Національної асоціації адвокатів України **Ян Білоголовий** розмірковував, хто в першу чергу стане покупцем землі, а також які умови повинна створи-

ти держава, щоб це відбувалося в інтересах її громадян.

Важливість персональної відповідальності власників земельних паїв висвітлила **Вікторія Кіпріянова**, юрист із земельних питань та нерухомості, супроводження аграрного бізнесу, радник з юридичних питань Всеукраїнської аграрної ради.

Про правові колізії, пов'язані з формою власності на землю, зокрема колективну власність, доповідав **Володимир Носик**, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України.

Про останні тенденції в ЄС щодо земельної судової практики розповіла **Юлія Курило**, адвокат, експерт з міжнародного корпоративного права.

Представник Українського клубу аграрного бізнесу **Елліна Юрченко**

повідомила про законодавчі земельні ініціативи нової Верховної Ради.

На другій сесії обговорювали землю як актив – особливості її придбання, охорони та захисту.

Суддівський корпус представляв суддя Великої палати Верховного Суду, доктор юридичних наук, професор **Віталій Уркевич**, який наголосив на важливості дотримання всіх пунктів договору щодо оренди землі.

Діана Коломійцева, адвокат, кандидат юридичних наук, керуючий партнер АО Bossom Group приділила основну увагу правовому аналізу земельно-правових помилок, які допускаються при посвідченні правочинів із землею. Також експерт проаналізувала правові наслідки порушень земельного законодавства при укладенні договорів купівлі-продажу.

Представник Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» Євгеній Ярмоленко звернув увагу на важливість дотримання охорони землі та наявність агрохімічного паспорту земельної ділянки.

Як захиститись від прихованих небезпек у паперових документах та електронних реєстрах, радила член Ради Нотаріальної палати України, приватний нотаріус **Інна Бернацька**.

Третя сесія була присвячена питанням захисту своїх прав при перевірках.

Модератором дискусії виступив **Сергій Безкровний**, керуючий партнер Юридичної компанії «Баррістерс».

Як довести відповідальність винного у використанні добрив та агро-

хімікатів, доповідала адвокат **Марина Семенова**, керуючий партнер АО «Семенова і Партнери». Експерт розповідала не лише про найбільш поширені порушення, які допускаються землевласниками або орендарями під час використання добрив та агрохімікатів, але й про те, як довести їх вину та притягнути до відповідальності.

Як правильно підготуватися до перевірки і чого від неї очікувати, коментувала **Зоя Красюк**, асоційований партнер практики агробізнесу.

«Для прокурорів практично не існує термінів позовної давності», - стверджував **Олександр Гайдак**, адвокат, старший партнер Femida Legal Association, доводячи це на власних кейсах.

На завершення голова правління ГО «Всеукраїнське об'єднання

приватних виконавців «ФАКТ» **Артем Тараненко** розповів про практику, що склалася з примусовим виконанням зобов'язань за аграрними розписками; проаналізував плюси та мінуси використання аграрної розписки як забезпечення зобов'язання, можливість захисту прав кредиторів у позасудовому порядку для стягнення за аграрними розписками.

Кожна тема доповіді викликала жваву дискусію, гості форуму, як і самі доповідачі, отримали докладні відповіді на різнобічні питання, що їх хвилювали, а цікаві презентації і невимушена атмосфера форуму давала змогу сприймати інформацію легко й по суті. **Е**

Barristers

With faith in God and knowledge of law

- ✓ захист під час кримінальних переслідувань;
- ✓ правнича допомога під час затримання, застосування запобіжного заходу, допитів,
- ✓ тимчасового доступу, інших слідчих дій та заходів забезпечення;
- ✓ оперативний супровід обшуків командою, що налічує більше 50 адвокатів у містах Київ, Одеса, Львів, Харків;
- ✓ захист активів у кримінальному провадженні, вивід активів з-під арешту;
- ✓ Legal Due Diligence кримінального кейсу протягом тижня;
- ✓ проведення fraud-аудиту сертифікованими спеціалістами Association of Certified Fraud Examiners;
- ✓ workshops та тренінги з візуалізацією та моделюванням кризових ситуацій під час обшуків, допитів тощо;
- ✓ захист під час екстрадиційних проваджень;
- ✓ повний медійний супровід Клієнта в кримінальному провадженні;
- ✓ пост-моніторинг ризиків у завершеному кримінальному провадженні;
- ✓ зв'язок з адвокатами 24/7;
- ✓ представництво інтересів та захист прав в міжнародних судових, правоохоронних та інших органах – Міжнародному кримінальному суді, Європейському суді з прав людини, Комісії з контролю за файлами Інтерполу, тощо

АО «Баррістерс»

місто Одеса, вул. Ясна 12, офіс 10

+38 (048) 737-71-51

info@barristers.org.ua

<https://barristers.org.ua>